

Bioetički život u Bosni i Hercegovini 2014.

Kontinuitet u razvoju bioetičkog senzibiliteta

U redovima teksta koji slijedi deskribirani su bioetički događaji u Bosni i Hercegovini u 2014. S pravom se može tvrditi kako je u BiH primjetan intenzivniji znanstveni rad i aktivnost na polju bioetike, i to prije svega integrativne bioetike, naročito u drugom desetljeću 21. stoljeća. U tekstu ćemo ponuditi retrospekciju minulih događaja vezanih uz bioetiku u BiH, a napose o četiri bioetičke tribine u organizaciji Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu (dalje KBF) te Četvrtom međunarodnom bioetičkom simpoziju održanom u istom gradu.

Javne teološke tribine - izabrana bioetička pitanja

Tijekom tekuće godine u organizaciji KBF-a upriličene su četiri javne bioetičke tribine. Navedena institucija ima dugu tradiciju organiziranja teoloških tribina, pa su tako ovoga puta organizatori ponudili zanimljiv niz predavanja iz oblasti bioetike. Naime, cilj ovih tribina bio je dodatna izobrazba i edukacija te upoznavanje studenata, vjerskih službenika i svih građana s esencijalnim bioetičkim fenomenima. Na tribinama su prisutni mogli slušati predavanja te postavljati pitanja predavačima i aktivno sudjelovati u diskusijama. Prva javna tribina upriličena je u ponedjeljak 3. veljače 2014. na temu *Brak iz vjerske perspektive*. Predavanje iz katoličke perspektive održala je doc. dr. sc. Zorica Maros, predavač moralne teologije na KBF-u u Sarajevu, a referat iz muslimanske perspektive održao je doc. dr. sc. Mustafa Hasani, nastavnik na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu.

Druga po redu tribina na KBF-u izazvala je veliku pozornost i bila među posjećenijim tribinama. Iz kršćanske perspektive na temu *Moderna roda: medicinski potpomognuta oplodnja* govorio je prof. dr. sc. Zdravko Peno, dok je predavanje iz teološkog kuta gledanja muslimana, u svjetlu integrativne bioetike, održao mr. sc. Orhan Jašić, asistent na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu.

Sljedeća tribina obuhvatila je temu *Pobačaj: odstranjenje ploda ili ubojstvo začeta djeteta?* Iz perspektive muslimana o temi je govorio dr. sc. Osman Kozlić, dok je kršćanski pogled predstavila doc. dr. sc. Zorica Maros. Podcrtano je važno načelo u svakoj religiji, a to je očuvanje i svetost ljudskog života. Istaknuto je, između ostalog, da je kod muslimana pobačaj dopušten u iznimnim situacijama, samo ako je ugrožen život majke ili se ustanovi smrt ploda u utrobi. Posljednja javna tribina u ovoj akademskoj godini, pod nazivom *Vjerski pogled na eutanaziju*, održana je 5. svibnja na KBF-u. Gosti predavači bili su izv. prof. dr. sc. Enes Ljevaković i prof. dr. sc. Velimir Valjan. Treba istaći da su predavači bili jednoglasni u stavu da niti jedna religijska tradicija ne dopušta eutanaziju, premda, pod određenim uvjetima, muslimansko zakonodavstvo dopušta jednu vrstu pasivne eutanazije.

Međunarodni bioetički simpozij u Sarajevu

Sljedeći u nizu bioetičkih događaja u Sarajevu bio je Četvrti međunarodni bioetički simpozij pod nazivom *Integrativna bioetika i prirodno nasljeđe*. Cjelokupni program odvijao se u prostorijama Franjevačkoga međunarodnoga studentskog centra, u periodu od 20. do 21. lipnja 2014. Kao što je to i do sada bilo, predavanja su bila posvećena aktualnim pitanjima iz domene integrativne bioetike. Organizacijski odbor ponudio je svim zainteresiranima širok izbor zanimljivih i kvalitetnih bioetičkih tema, prvenstveno u području ekološke bioetike. Iako je znanost bioetike kod nas još u povoju, kvalitetu rada Bioetičkog društva prepoznali su u BiH, kao i u jugoistočnoj Europi.

Ovogodišnja bioetička tribina započela je obraćanjem uvodničara, a pozdravnu riječ uputio je profesor Velimir Valjan. Predavači koji su izrazili želju za sudjelovanjem na skupu teme su koncipirali u okviru suvremenih pitanja iz bioetike, a prije svega onih *ekoetičkih pitanja i dilema*. Kao moto mogli bismo izdvojiti jasno kazanu i izraženu potrebu *da svi imamo pravo na zdravu sredinu*. U prvoj sesiji predavanja izlagači su, između ostalog, istaknuli da, tehnički sve naprednija sredina u BiH, uz pomoć ljudskog faktora ugrožava zrak, zemlju i vodu.

Uvodno izlaganje pod naslovom *Višeznačnost pojma prirode* održao je Sulejman Bosto, naglašavajući da je, ako želimo izbjeći konflikt u rješavanju pitanja životne sredine, nužno istaći osebnost i važnost samog pojma prirode. Hrvoje Jurić ističe vezano uz temu *Integrativna bioetika i zaštita zajedničkih dobara* kako bi se trebala država, ali i svi zajedno uključiti u zaštitu šuma, kao zajedničkog dobra i prirodnog nasljeđa vrlo značajnog za čovjeka. Profesorica Nada Mladina prepoznaje značaj planeta Zemlje i njegovih resursa, koji nije samo prebivalište ljudi nego je „mjesto susreta svih živih bića“. Profesor na Univerzitetu u Tuzli Zlatan Delić istražuje

relacije između prirodne sredine i ljudskog društva, kao njenog glavnog činitelja. Velimir Valjan u temi *Energetski resursi, patrimonij čovječanstva – energetska kriza i njezino rješavanje* naglašava kako je sve veći broj ljudi, mogućih potrošača energije, pred koje se postavljaju moralna pitanja o odnosu prema prirodnim resursima. U drugom bloku izlaganja Dževad Hodžić, govoreći o biotehnologiji i ekološkoj opasnosti, ističe kako su najveće ekološke opasnosti u biotehnologiji i njenom istraživanju. Ivica Kelam nudi sintezu teološkog i suvremenog tehnološkog pogleda na pitanje genetički modificiranih usjeva, postavljajući egzistencijalno pitanje konačnog rješenja problema čovječanstva i određujući temu *Biotehnološka soteriologija – genetički modificirani usjevi kao konačno rješenje problema čovječanstva*. Referatom *GMO – vrsta užasa ili odgovor na glad u svijetu* Dejan Donev pokušao je sudionicima skupa približiti trenutnu situaciju i perspektive koje nudi suvremena biotehnologija i dilemu bi li uistinu bilo alternative u rješavanju gladi u svijetu. Posljednje izlaganje ove sesije pod nazivom *Pravna teorija i regulative pred bioetičkim izazovima* održao je Marko Trajković, nastojeći bioetičkom senzibilitetu dati potvrdu i pridonijeti boljem razumijevanju pravnih osnova u teoriji i praksi viševrsnih slučajeva u bioetici koji se sučeljavaju.

Budući da je prvi dan simpozija bio osmišljen u dva dijela (sesije), nakon kratkog predaha gosti i predavači vratili su se u dvoranu te je otpočela druga sesija prvoga dana simpozija. Poslijepodnevni blok predavanja bio je okrenut prema temeljnim pitanjima integrativne bioetike i pratećim problemima unutar medikoetičkih fenomena. Marija Selak izlažući na temu *(Ne)moralno poboljšanje čovjeka s mnogo želje i optimizma gleda na mogućnosti onoga što nam predstoji, kako bi se čovjek što bolje moralno izgrađivao i uskladio svoje duhovno sedimentiranje s tehnološki sve naprednijom civilizacijom*. Izvrsnu analizu na temu *Etičko promišljanje genetskog nasljeđa i personalizirana medicina* iznosi pred auditorij i već naglašava kojim smjerom će ići predavanja koja će uslijediti i diskusija nakon njih. Tako su Zoran Todorović i Dragana Protić obrazlagali stavove i pitanja na temu *Epigenetika i lijekovi*, koja je zaintrigirala sve više biomedicinskih istraživača. Ovo područje znanosti, a posebno istraživanja u oblasti razvoja epigenetičkih lijekova, u ulaznoj su putanji, što je dobilo svoju viševrsnu potvrdu. Suzana Vuletić, Ana Jeličić i Silvana Karačić započinju razgovor i diskusiju postavljajući pitanja. Nakon ovoga uslijedilo je izlaganje Samuele Kate Bešker na temu *Djeca istospolnih parova – nasljeđe i budućnost*, a na red je došla diskusija nakon koje je uslijedila manja pauza.

Drugi blok ove sesije donosi nam u nastavku razmatranje bioetičkog senzibiliteta o pitanjima očuvanja šuma i ovog bogatog prirodnog resursa. Bruno Marić, Senka Mutabdžija, Mersudin Avdibegović, Sabina Delić i Dženan Bećirović nude auditoriju izlaganje i diskusiju na temu *Zaštićena područja – instrument za zaštitu*

prirodnog nasljeđa jer misija čovjeka jest očuvati šume i ostaviti ih sljedećim generacijama još bolje. Slijedi osvrt na tu temu u izlaganju Dalibora Balliana i Emire Hukić pod naslovom *Bosanskohercegovačke šume kao prirodno nasljeđe*. Skupina autora u timu koji su činili Mersudin Avdibegović, Dženan Bećirović, Bruno Marić, Senka Mutabdžija, Sabina Delić i Špela Pezdevšek Malovrh odvažila se na zanimljivu i izazovnu temu kojom su govorili o ilegalnim aktivnostima u šumarstvu Bosne i Hercegovine: uzrocima, posljedicama i mogućim pravcima njihovoga suzbijanja. Amila Selmanagić-Bajrović, Senak Mutabdžija i Ajla Mehmedović studiozno i metodološki pristupaju principima ekološke etike, prvenstveno kroz studiju korporacije IKEA.

Drugoga dana simpozija nastavljena je treća i završna sesija predavanja, kojom su predsjedavali Hrvoje Jurić i Marija Selak. Na početku Kerim Sušić govori o odnosu čovjeka i prirode u filozofiji Al-Farabija, a Željko Kaluđerović i Orhan Jašić iznose stavove i motrišta unutar pitagorejske i arapske percepcije ne-ljudskih živih bića. Slijedom predavanja, među završnim, svoje mjesto su našla i dva izlaganja povezana s medikoetičkim fenomenima; predavanje Nade Gosić na temu *Percivalovo etičko nasljeđe* te Bakira Mehića *Promjene u komunikaciji s pacijentima oboljelim od raka pluća u bosanskohercegovačkom društvu*. U teorijsko-praktičkom znanstvenom diskursu Amir Muzur i Iva Rinčić predstavili su rad na temu *Bosanska bioetika: teorijska mogućnost i praktične reperkusije*, te nakon završnih riječi stavili pečat na predavanja, otvorivši prostor za završnu diskusiju i zatvaranje skupa.

Sljedeći skup bit će održan 2016. godine, u nadi da će istraživanje i pisanje na polju integrativne bioetike nastojati održati kontinuitet te da će ovakvi i slični skupovi biti sve posjećeniji i pridonijeti sveukupnom obrazovanju i edukaciji studenata, profesora i svih građana u Bosni i Hercegovini.

Hamza Muratspahić